

**HUMAN RIGHTS AND FREEDOMS UNDER STATE
PROTECTION IN THE NEW EDITION OF THE CONSTITUTION
OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN**

Xudoyberdiyev Murodali Yusup o'g'li

Tojiyev Navro'z Normo'min o'g'li

3rd-year Students, Faculty of Jurisprudence Termiz State University

Scientific Supervisor: Yangiboyev Norquvvat Qulnazarovich

Associate Professor, Termiz State University

Abstract

This article provides a comprehensive analysis of the content and essence of the newly revised Constitution of the Republic of Uzbekistan, as well as the socio-political factors that led to its adoption and its role in the development of society. The study scientifically examines the priority of the principle of “human dignity” put forward in the Constitution, the new mechanisms for ensuring human rights and freedoms, and the strengthening of a human-centered approach in public administration.

Furthermore, the article analyzes the recognition of Uzbekistan as a social state and its practical significance. It reveals the content of constitutional norms aimed at enhancing social protection, education, healthcare, employment, and improving the welfare of the population. The role of civil society institutions, their constitutional status, and the new model of interaction between the state and society are also considered as important areas of scientific inquiry.

Keywords: *constitution, human dignity, social state, civil society, human rights and freedoms, democratic reforms, environmental security, sustainable development, rule of law.*

**YANGI TAHRIRDAGI O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI KONSTITU-
TSIYASIDA INSON HUQUQ VA ERKINLIKLARI DAVLAT HIMOYASIDA**
286

Talaba: Xudoyberdiyev Murodali Yusup o'g'li

Tojiyev Navro'z Normo'min o'g'li

Termiz davlat universiteti Yurisprudensiya fakulteti 3-bosqich talabasi

Ilmiy rahbar: Yangiboyev Norquvvat Qulnazarovich

Termiz davlat universiteti dotsenti

Annotatsiya:

Mazkur maqolada O'zbekiston Respublikasi yangi tahrirdagi Konstitutsiyasining mazmun-mohiyati, uning qabul qilinishiga olib kelgan ijtimoiy-siyosiy omillar hamda jamiyat taraqqiyotidagi o'rni kompleks tarzda tahlil etilgan. Tadqiqotda Konstitutsiyada ilgari surilgan "inson qadri" tamoyilining ustuvorligi, inson huquq va erkinliklarini ta'minlashning yangi mexanizmlari hamda davlat boshqaruvida inson manfaatlariga yo'naltirilgan yondashuvning kuchaygani ilmiy asosda yoritib berilgan.

Shuningdek, maqolada O'zbekistonning ijtimoiy davlat sifatida e'tirof etilishi va uning amaliy ahamiyati alohida tahlil qilinadi. Ijtimoiy himoya, ta'lim, sog'liqni saqlash, bandlik va aholining ijtimoiy farovonligini oshirishga qaratilgan konstitutsiyaviy normalarning mazmuni ochib beriladi. Fuqarolik jamiyati institutlarining roli, ularning konstitutsiyaviy maqomi hamda davlat va jamiyat o'rtasidagi o'zaro munosabatlarning yangi modeli ham muhim ilmiy yo'nalish sifatida ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: *Konstitutsiya, inson qadri, ijtimoiy davlat, fuqarolik jamiyati, huquq va erkinliklar, demokratik islohotlar, ekologik xavfsizlik, barqaror rivojlanish, qonun ustuvorligi.*

Аннотация

В данной статье комплексно анализируются содержание и сущность новой редакции Конституции Республики Узбекистан, а также социально-политические факторы, обусловившие её принятие, и её роль в развитии общества. В

исследовании на научной основе раскрывается приоритет принципа «человеческого достоинства», закреплённого в Конституции, новые механизмы обеспечения прав и свобод человека, а также усиление человекоориентированного подхода в государственном управлении.

Кроме того, в статье отдельно рассматривается признание Узбекистана социальным государством и его практическое значение. Раскрывается содержание конституционных норм, направленных на усиление социальной защиты, развитие образования, здравоохранения, занятости и повышение благосостояния населения. Также в качестве важного научного направления анализируются роль институтов гражданского общества, их конституционный статус и новая модель взаимодействия государства и общества.

Ключевые слова: *конституция, человеческое достоинство, социальное государство, гражданское общество, права и свободы человека, демократические реформы, экологическая безопасность, устойчивое развитие, верховенство закона.*

Kirish. So‘nggi yillarda O‘zbekistonda amalga oshirilayotgan keng ko‘lamli islohotlar jamiyat hayotining barcha jabhalarini qamrab olib, davlat va jamiyat boshqaruvini yangi bosqichga olib chiqmoqda. Ushbu jarayonlarning mantiqiy davomi sifatida qabul qilingan yangi tahrirdagi O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi mamlakat taraqqiyotining huquqiy poydevorini yanada mustahkamladi. Mazkur Konstitutsiya markaziga “inson qadri” tushunchasining qo‘yilgani bilan alohida ahamiyat kasb etadi.

Yangi Konstitutsiyada inson huquq va erkinliklarini ta’minlash ustuvor vazifa sifatida belgilandi. Xususan, unda davlat organlari faoliyatining asosiy maqsadi insonning munosib hayot kechirishini ta’minlashdan iborat ekani qat’iy mustahkamlab qo‘yildi. Bu esa davlat boshqaruvida “inson – jamiyat – davlat” tamoyilining

ustuvorligini anglatadi. Avvalgi yondashuvdan farqli ravishda, yangi tahrirda inson manfaatlarini barcha islohotlarning markaziga qo'yilgan.

Konstitutsiyada O'zbekistonning ijtimoiy davlat sifatida e'tirof etilishi ham muhim yangiliklardan biridir. Ijtimoiy davlat tushunchasi aholining ijtimoiy himoyasini kuchaytirish, kambag'allikni qisqartirish, ta'lim va sog'liqni saqlash tizimini rivojlantirish kabi vazifalarni o'z ichiga oladi. Yangi normalarda davlatning fuqarolar oldidagi ijtimoiy majburiyatlari aniq belgilab berildi. Jumladan, bepul umumiy o'rta ta'lim, ijtimoiy yordam va tibbiy xizmatlardan foydalanish huquqi kengroq ifodalandi.

Shuningdek, yangi Konstitutsiyada fuqarolik jamiyati institutlarining o'rni mustahkamlandi. Nodavlat notijorat tashkilotlari, ommaviy axborot vositalari va fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlari faoliyatiga keng imkoniyatlar yaratildi. Bu esa jamiyatda ochiqlik, shaffoflik va hisobdorlikni ta'minlashga xizmat qiladi.

Yana bir muhim jihat, Konstitutsiyada ekologik masalalarga alohida e'tibor qaratilganidir. Atrof-muhitni muhofaza qilish, tabiiy resurslardan oqilona foydalanish va ekologik xavfsizlikni ta'minlash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida belgilandi. Bu esa bugungi global ekologik muammolar sharoitida ayniqsa dolzarbdir.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

O'zbekiston Respublikasining yangi tahrirdagi Konstitutsiyasi milliy huquqiy tizimni modernizatsiya qilishda muhim bosqichni boshlab berdi. Unda fuqarolarning huquq va erkinliklarini kengroq ta'minlash, davlat va jamiyat o'rtasidagi munosabatlarni yanada muvozanatlash hamda inson manfaatlarini ustuvor qo'yish kabi prinsiplar mustahkam ifodasini topgan. Ayniqsa, fuqarolar uchun yaratilayotgan huquqiy kafolatlarning kengaygani, turli sohalarda yengillik va imkoniyatlarning oshgani yangi Konstitutsiyaning amaliy ahamiyatini yanada kuchaytiradi.

Yangi tahrirdagi Konstitutsiyaning muhim jihatlaridan biri, shaxsning intellektual va axborot daxlsizligini ta'minlashga qaratilgan normalarning kiritilishidir. Xususan, 31-modda orqali har bir shaxsning fikrlash, so'z erkinligi hamda axborot bilan ishlash borasidagi huquqlari himoya ostiga olinadi. Bu norma nafaqat huquqiy jihatdan, balki zamonaviy axborotlashgan jamiyat sharoitida inson erkinliklarini ta'minlashning muhim kafolati sifatida ham e'tiborga loyiqdir. Chunki bugungi kunda axborot maydonining kengayishi bilan birga shaxs daxlsizligi, ayniqsa intellektual mustaqillikni himoya qilish masalasi tobora dolzarb tus olmoqda.

Shu nuqtai nazardan qaraganda, mazkur konstitutsiyaviy norma fuqarolarning erkin fikrlashi, o'z qarashlarini ifoda etishi hamda turli axborot manbalaridan erkin foydalanishini kafolatlaydi. Bu esa jamiyatda ochiqlik, plyuralizm va demokratik qadriyatlarning qaror topishiga xizmat qiladi. Biroq ushbu huquqlarning to'laqonli amalga oshirilishi nafaqat normativ asoslarning mavjudligiga, balki ularni amaliyotga tatbiq etish darajasiga ham bevosita bog'liq ekanini alohida ta'kidlash lozim.

Mashhur olim Albert Eynshteynning Konstitutsiya haqidagi fikri ham ayni shu jihatni chuqur ifodalaydi. Uning ta'kidlashicha, Konstitutsiyaning haqiqiy kuchi uning matnida emas, balki fuqarolarning uni himoya qilishga bo'lgan munosabatida namoyon bo'ladi [1]. Darhaqiqat, har bir fuqaro o'z konstitutsiyaviy huquqlarini anglab, ularni himoya qilishni fuqarolik burchi sifatida qabul qilgan taqdirdagina ushbu huquqlar real kuchga ega bo'ladi.

Konstitutsiya mohiyatini anglashda nafaqat milliy tajriba, balki jahon huquqiy tafakkurining ilg'or qarashlariga tayanish muhimdir. Xususan, mashhur amerikalik huquqshunos Oliver Vendell Xolms Konstitutsiyani nazariy qarashlar majmui sifatida emas, balki jamiyatdagi real huquqiy munosabatlarni tartibga soluvchi amaliy mexanizm sifatida talqin qiladi. Bu yondashuvdan kelib chiqib aytish mumkinki, har

qanday Konstitutsiyaning haqiqiy qiymati uning kundalik hayotda qay darajada ishlashi, fuqarolarning real huquq va manfaatlarini qanchalik himoya qila olishi bilan belgilanadi.

Shu bilan birga, Edvard Kennedining fikrlari Konstitutsiyaning yanada chuqurroq demokratik mohiyatini ochib beradi. Uning ta'kidlashicha, Konstitutsiya faqat jamiyat tomonidan qo'llab-quvvatlanadigan fikrlarni emas, balki bahsli, hatto ko'pchilikka ma'qul bo'lmagan qarashlarni ham himoya qilishi lozim. Bu esa fikrlar xilma-xilligi, so'z erkinligi va plyuralizmni ta'minlash orqali jamiyatning barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi. Ayniqsa, globallashtirish va axborot oqimi keskin kuchaygan bugungi davrda bu tamoyilning ahamiyati yanada ortib bormoqda.

Milliy huquqshunoslik nuqtai nazaridan qaralganda, akademik A. Saidov tomonidan ilgari surilgan g'oyalar Konstitutsiyaning ko'p qirrali mohiyatini ochib beradi. U Konstitutsiyani nafaqat huquqiy hujjat, balki sivilizatsion taraqqiyot mahsuli, jamiyatning demokratik rivojlanish yo'lini belgilovchi dastur sifatida baholaydi. Ayniqsa, "Konstitutsiya — bu dogma emas, balki harakat dasturi" degan fikr uning dinamik tabiatini ifodalaydi. Bu yondashuv yangi tahrirdagi O'zbekiston Konstitutsiyasining mazmuniga ham to'la mos keladi, chunki unda jamiyatni yangilash, inson huquqlarini kengaytirish va davlat boshqaruvini takomillashtirishga qaratilgan aniq yo'nalishlar belgilab berilgan.

Yangilangan Konstitutsiyaning muqaddimasi esa uning g'oyaviy-falsafiy asoslarini o'zida mujassam etgan muhim qismidir. Unda inson huquq va erkinliklariga sodiqlik, milliy va umuminsoniy qadriyatlarga hurmat, davlat suvereniteti, demokratiya, erkinlik va ijtimoiy adolat kabi tamoyillar tantanali ravishda e'lon qilingan. Bu nafaqat huquqiy deklaratsiya, balki jamiyat rivojining strategik yo'nalishini belgilovchi konseptual hujjat sifatida ham namoyon bo'ladi. Muqaddimada tarixiy merosga tayanish, atrof-muhitni asrash, xalqaro hamkorlikni rivojlantirish kabi masalalarning aks etishi Konstitutsiyaning keng qamrovli va uzoqni ko'zlagan hujjat ekanini ko'rsatadi.

Shu o'rinda muhim bir jihatga e'tibor qaratish lozim: Konstitutsiyaning samaradorligi faqat uning matni bilan emas, balki uni qabul qilish va amalga oshirish jarayonida fuqarolarning faol ishtiroki bilan ham bevosita bog'liq. Har bir moddaning mazmunini anglash, uni hayotga tatbiq etishda mas'uliyat bilan yondashish fuqarolik jamiyatining yetuklik darajasini belgilaydi. Shu bois aholining huquqiy savodxonligini oshirish, Konstitutsiyaga oid tushuntirish ishlarini kengaytirish bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biri hisoblanadi. Yangi Konstitutsiya O'zbekistonda "faol fuqarolik" modelini shakllantirish uchun mustahkam asos yaratadi. Ya'ni, fuqarolar nafaqat o'z huquqlaridan foydalanishi, balki ularni himoya qilish, jamiyat hayotida faol ishtirok etish orqali Konstitutsiyaning "jonli hujjat"ga aylanishiga hissa qo'shishi zarur. Aks holda, hatto eng mukammal huquqiy normalar ham amaliy natija bermasligi mumkin.

Yangi tahrirdagi Konstitutsiyaning shakllanish jarayonida davlat rahbarining tashabbuslari alohida o'rin tutadi. Xususan, Prezident Shavkat Mirziyoyev Konstitutsiya kuni munosabati bilan yo'llagan murojaatida Asosiy qonunni zamon talablari asosida takomillashtirish zarurligini asoslab berdi. Ushbu tashabbus jamiyatda mavjud ijtimoiy ehtiyojlar va inson huquqlarini himoya qilish mexanizmlarini yanada kuchaytirishga qaratilgani bilan ahamiyatlidir [2].

Prezident tomonidan ilgari surilgan takliflarda, avvalo, inson huquqlarini ta'minlash tizimining samaradorligini oshirish masalasiga ustuvor ahamiyat berildi. Jumladan, bolalar mehnatiga mutlaqo yo'l qo'ymaslik, nogironligi bo'lgan shaxslar hamda keksa avlod vakillarining huquqlarini ishonchli himoya qilish kabi masalalarning Konstitutsiyada mustahkam aks ettirilishi zarurligi ta'kidlandi. Bu yondashuv yangi Konstitutsiyaning ijtimoiy yo'naltirilganligini yanada kuchaytirib, aholining eng himoyaga muhtoj qatlamlarini qo'llab-quvvatlashga xizmat qiladi.

Mazkur takliflarning amaliy ifodasi sifatida yangi tahrirdagi Konstitutsiyada ijtimoiy adolat, tenglik va insonparvarlik tamoyillari yanada kengroq yoritildi. Ayniqsa, bolalar huquqlarini himoya qilish, majburiy mehnatning oldini olish, inklyuziv jamiyatni shakllantirish kabi yo‘nalishlarning konstitutsiyaviy darajada mustahkamlanishi O‘zbekistonning xalqaro majburiyatlari va umuminsoniy qadriyatlarga sodiqligini ham namoyon etadi. Ushbu tashabbuslar Konstitutsiyani yanada “insonparvar hujjat”ga aylantirishga xizmat qildi. Chunki unda nafaqat umumiy huquqiy prinsiplar, balki jamiyatning aniq ijtimoiy muammolariga javob beradigan normalar ham o‘z aksini topgan. Bu esa Konstitutsiyaning amaliy ahamiyatini oshirib, uni fuqarolar hayotiga yanada yaqinlashtiradi.

XULOSA. Yangi tahrirdagi O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi nafaqat huquqiy tizimni yangilashga xizmat qiluvchi hujjat, balki jamiyatning demokratik tafakkurini shakllantiruvchi, inson qadri va erkinligini ta’minlashga qaratilgan strategik dasturdir. Uning muvaffaqiyati esa davlat organlari faoliyati bilan bir qatorda, har bir fuqaroning huquqiy ong va madaniyatiga, Konstitutsiyaga bo‘lgan munosabatiga ham chambarchas bog‘liqdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. <http://www.insonhuquqlari.uz/oz/news/m9106>
2. Konstitutsiya haqida maqola. Toshkent, 2022. <https://toshkent-vil.adliya.uz/uz/news/detail.php?ID=52129>
3. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi.-Toshkent: ”O‘zbekiston” nashriyoti, 2023.-80 b
4. Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev 2016-yilning 14-dekabrida Oliy Majlis palatalarining qo‘shma majlisi.
5. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. -Toshkent: O‘zbekiston, 2023. – 80 b.